

BRUKS- ANVISNINGEN

NR 51 – NOVEMBER 2023

Medlemsblad från Åkers Hembygdsförening

www.akershembygd.se

Ny bok om Åkers Bergslag Elis Jansson rimmar Åkers historia **Axelssons anekdoter**

**Broby och Brobyholm
från begynnelsen till i dag**

Ilari Laine - sommarens feriepraktikant

Detta är fjärde året som vi haft förmånen att med kommunens stöd ha en feriepraktikant på vårt museum. I år var det Åkersbon Ilari Laine som var värd på museet under veckorna 27 – 29.

Feriepraktikanten tjänstgör alltid tillsammans med någon ordinarie värd. Uppgifterna är desamma som för oss ordinarie värdar, dvs. att dagligen ställa i ordning inför öppnandet, att ta emot

besökare och berätta om vad man kan se här, svara på alla möjliga slags frågor och, i mån av tid, berätta lite mer om olika saker som verkar intressera besökaren. Till detta kommer alla småuppgifter av tillfällig art. Det kan vara att städa bort spindelväv, klippa gräs, laga en modell, skriva nya föremålslappar eller vad det nu kan vara som behöver göras.

Ilari har varit till stor hjälp och blev snabbt mycket uppskattad av oss övriga värdar för det sätt han tog sig an uppgifterna. Vi har, under alla år som vi fått stöd från kommunen med feriepraktikanter, bara upplevt positiva och trevliga Åkersungdomar.

Lite extra kul är att vi för två år sedan hade Ilaris storasyster, Venla, som en av våra feriepraktikanter. Säkert trivdes Venla hos oss eftersom det i år blev hennes bror som kom till museet.

Tack för gott arbete Ilari och välkommen åter!

Säger övriga värdar på museet!

Pehr Bengtsson

Bruksanvisningens redaktionsråd består av Sten Hellgren, Tomas Larsson och Pelle Johansson.

Omslagsbild: Brobyholms pensionat 1973. Fotograf är Aare Toivo som under kriget flydde från Baltikum till Sverige. Bilden har lånats ut av hans son Urmas Bergfeld.

Hej alla ÅHBF-medlemmar!
Här kommer nr 51 av Bruksanvisningen. Tack BA:s redaktion och skribenter för ett nytt nummer med intressanta och välskrivna artiklar!

Först en återblick på det gångna årets verksamhet, som faktiskt talar för att ÅHBF "lever och sparkar".

Under våren hade vi femteklasserna i Åkersskolan på studiebesök i Museet. Tre föredrag hölls i Folkets hus (Henrik Karlsson, Kronoparken, Jörgen Hedström VD Åkers Sweden AB och C-byrån med författaren och historikern Gellert Kovacs). Valborg och Midsommar firades i Engelska Parken. Museets dag genomfördes i samarbete med Åkers Sweden AB och Jernklubben, det blev en stor fest med över 1500 besökare. En ny utställning om Krutbruket invigdes samma dag. Museet och Arkivet har haft öppet enligt plan där vi tagit emot ca 1600 besökare under juni-juli-augusti.

I höst har vi dragit igång med två föredrag: Valloninvandringen i Sverige samt Kolare i Åkers Bergslag. Det blir traditionell Glöggafton torsdag 7 december kl 18.30 i Motstugan.

Dessutom har vi till Strängnäs kommun tydligt och bestämt framfört vår åsikt om den f.d. bensinmacken vid Torget, som har blivit ett skrotupplag. Där behövs en radikal omgörning. Vi har skrivit till och vallat politiker på plats och fått signaler om att åtgärd är på väg.

Har vi nya idéer för Hembygdsföreningens verksamhet?
Det tror vi nog, bara de går att genomföra.

Det finns bland annat förslag om utställning av gammal konst från bergs- och järnbruk, av aktuellt naturfoto från Åkers bergslag, en ny skyltad promenadslinga och andra uppslag. Har du som läser detta lust att vara med i något projekt, eller har en idé som du vill jobba med under vintern – Varmt Välkommen! Tag kontakt med någon av oss personligen eller via hemsidan.

Behöver vi fler aktiva?

Jo självklart! Vi är inte så många som vi skulle önska. Vill du vara med så tar vi emot med öppna armar. Det kan vara mindre och tillfälliga insatser vid något av arrangemangen, det ger oss extra energi. Eller någon mer långvarig insats i Museet, Arkivet, något projekt. Du är välkommen!

Folkets Fest i Åker på Nyårsafton kl 11-14

Gustav Vasa-året har firats ordentligt i hela kommunen. Det inleddes med en "karneval" i Stallarholmen i januari. Nu ska det avslutas med "Folkets fest" i Åker på Nyårsafton.

Det börjar i Ishallen med aktiviteter för barn och unga, t ex skridskodisco och uppträdanden på isen. Matservering i caféet. Fackeltåg till Torget/Folkets hus kl 13 där det blir ett konstnärligt uppförande av en "Eldskulptur" samt Nyårstal. Strängnäs kommuns Kulturkontor arrangerar med stöd av lokala föreningar, t ex ÅHBF och ÅIF. Välkomna! Tag med barn, barnbarn och vänner till Åker!

Broby och Brobyholm

Pehr Bengtsson reder ut vad som funnits på andra sidan Räckstaån genom historien nu när nya bostäder ska byggas på området som rymt allt från bronsåldersmänniskor till godtemplare och holländska baroner. Detta är del ett och del två publiceras i nästa nummer av Bruksanvisningen.

Text: Pehr Bengtsson

Under våren 2023 påbörjades markarbetena inför byggandet av bostäder på området Broby och Brobyholm. Vägar anläggs och vatten och avlopp dras fram tillsammans med annan infrastruktur. I nästa etapp skall ny bebyggelse växa fram. Men var och när bebyggdes detta område först och vad har skett här under tider som flytt? Om detta handlar denna artikel som inleds i detta nummer av Bruksanvisningen och fortsätter i nästa nummer. Området som avses framgår på **Lantmäteriets karta**. Kartan är från 1961 då Hagalund, Brobyholm och flera av de andra husen i detta

område fanns kvar och är markerade på kartan.

Järnåldern

Broby är omnämnt i skrift första gången under medeltiden, närmare bestämt år 1437. Då berättas att här finns fyra hemman, dvs minst fyra gårdar som bildar byn Broby. Gårdarna ligger kring höjden omedelbart söder om nuvarande bro över Räcksta å och söder ut längs den grusväg som fortfarande finns. På varje gård fanns flera hus. Förutom bondens boningshus trängdes på gården ladugård, kanske ett stall, redskapsbod, vedbod, drängstuga, svinhus, höns hus,

Lantmäteriets
topografiska
karta 1961.

jordkällare, dass, vishusbod och kanske även ett "undantag" där de gamla fick bo. Det var ett gytter av små hus som bildade byn Broby.

Byn torde ha legat på samma plats åtminstone tillbaka till yngre järnålder, dvs 500 – 1050 e.Kr. Byns gravfält från järnåldern ligger cirka 700 meter nordväst ut på en höjd som vid denna tid var väl synlig för de som kom med båt genom nuvarande Bondkroken och upp för Räckstaån som då täckte hela dalgången. Gravarna består av flera högar och stensättningar varav en storhög. Området är idag helt skogbevuxet och ligger innanför Krutbrukets staket,

söder om Räckstaån. Det är markerat med ett **blått kryss** på kartan.

Flera platser inom området har i utredningar noterats som boplatzlägen, det vill säga platser lämpliga som boplatser under bronsålder (ca 1800 f.Kr. till ca 500 f.Kr) och äldre järnålder (ca 500 f.Kr. till ca 500 e.Kr.) Men undersökningar har endast funnit två säkra boplatser från denna tid vilka därmed anges som fornlämningar. Den ena boplatzen låg i sluttningen på södra kanten av Fårhagen, gränsande ut mot det öppna fältet och nära Läggestavägen. Idag går löpspåret nästan rakt genom boplatzen. Den andra boplatzen låg på

den mindre kullen bara dryga 50 meter söder om den första platsen. Platserna är markerade med **röda ringar** på kartan. På ett par andra platser har inhuggna fördjupningar, så kallade skålgropar eller älvkvarnar, upptäckts och delar av låga hägnader finns också upptagna som fornlämningar. Utanför ingången till museet kan du se en större sten med ett antal inhuggna skålgropar, stenen kommer dock från en annan plats. Alla dessa fornlämningar ligger på de högre delarna av området och inget inom det som med tiden blev själva bebyggelsen Broby eller Brobyholm.

Byn vid bron och kvarnar

Råckstaåns smalaste del i detta område finner vi några hundra meter efter den skarpa kröken vid Ådalen. Här övergår ett lugnare vattendrag till de forsar som under lång tid kom att bli viktiga kraftkällor för kvarnar och senare för krutbruket. Vid den smalaste delen fanns också de bästa möjligheterna att bygga en broövergång. Så uppstod namnet Broby – ”byn vid bron”.

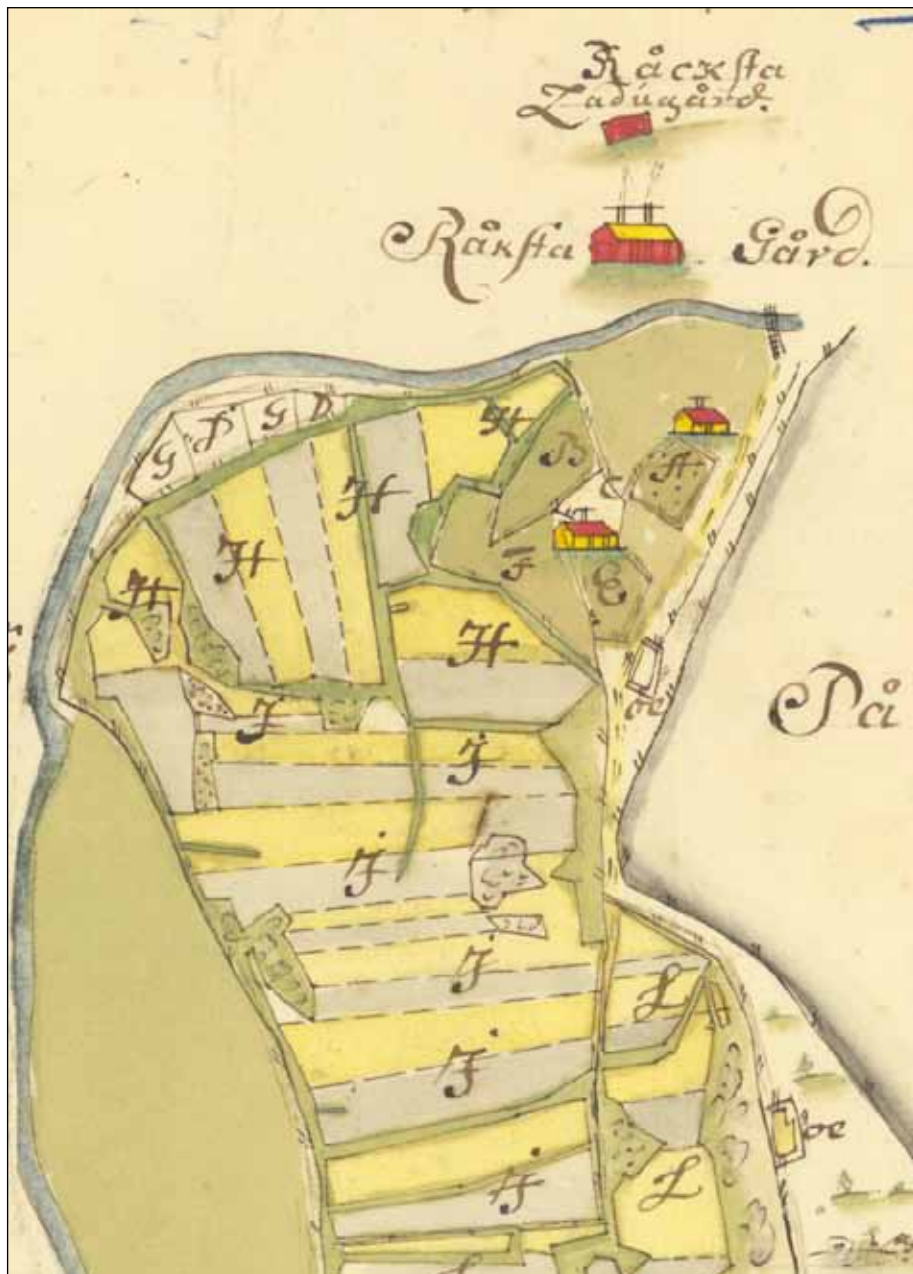
Råcksta är med hänsyn till namnet sannolikt också en by med rötter i järnåldern. Kvarnberga och Råcksta gårdar är båda omnämnda i en skrift från 1530. Råcksta är då ett kronohemman och här finns en kronokvarn. Redan på 1400-talet anges i jordeböcker att Broby har en vattendriven mjölkvarn och att den kvarnen är en kronokvarn. Kan det vara samma? I senare skrifter framgår att kvarnen, kanske en ny kvarn, har fyra par stenar. Vanligtvis drev ett vattenhjul en eller två par stenar. Namnet

Kvarnberga antyder en senare tillkomst än för namnen Broby och Råcksta. Förmodligen äger en delning rum av byn Brobys ägor och Kvarnberga blir ”eget”. Kan en större kvarn vara grunden till den delningen? Med anledning av topografin och namnet kan vi anta att här har funnits en väderkvarn på högsta delen.

De fyra hemmanen som Broby består av slås samman till två någon gång före 1641. På en karta från 1641 finns nämligen bara två gårdar inritade. På **geometrisk karta från 1756** (se höger) redovisas två hemman. De anges då som kronohemman med beteckningarna Norrgården respektive Oppgården. Norrgården är ett Fänriksboställe där Erik Bengtsson och hustrun Britta med barn bor, Oppgården, som ligger direkt söder om, bebos av bonden Olof Jönsson, hustrun Brita Jönsdotter och deras barn. Ett kronohemman ägdes av kronan och Olof betalade en avgift för att bruka gården och dessutom betalade han även ränta till kronan.

Laga skifte vid Broby

Laga Skifte genomfördes i Broby 1831. Vid denna tid bodde på hemmanet Norrgården, nu även kallat Broby 2, fördelsman Anders Jonsson med hustrun Annastina, nyblivna änkan Stina Ramström med de fyra hemmavarande barnen, stataren Isak Larsson med familj och Eric Persson med familj. Fördelsman var en före detta bonde som via avtal fick bo kvar på gården i ett undantag och även erhålla vedbrand, föda med mera, beroende på vad som

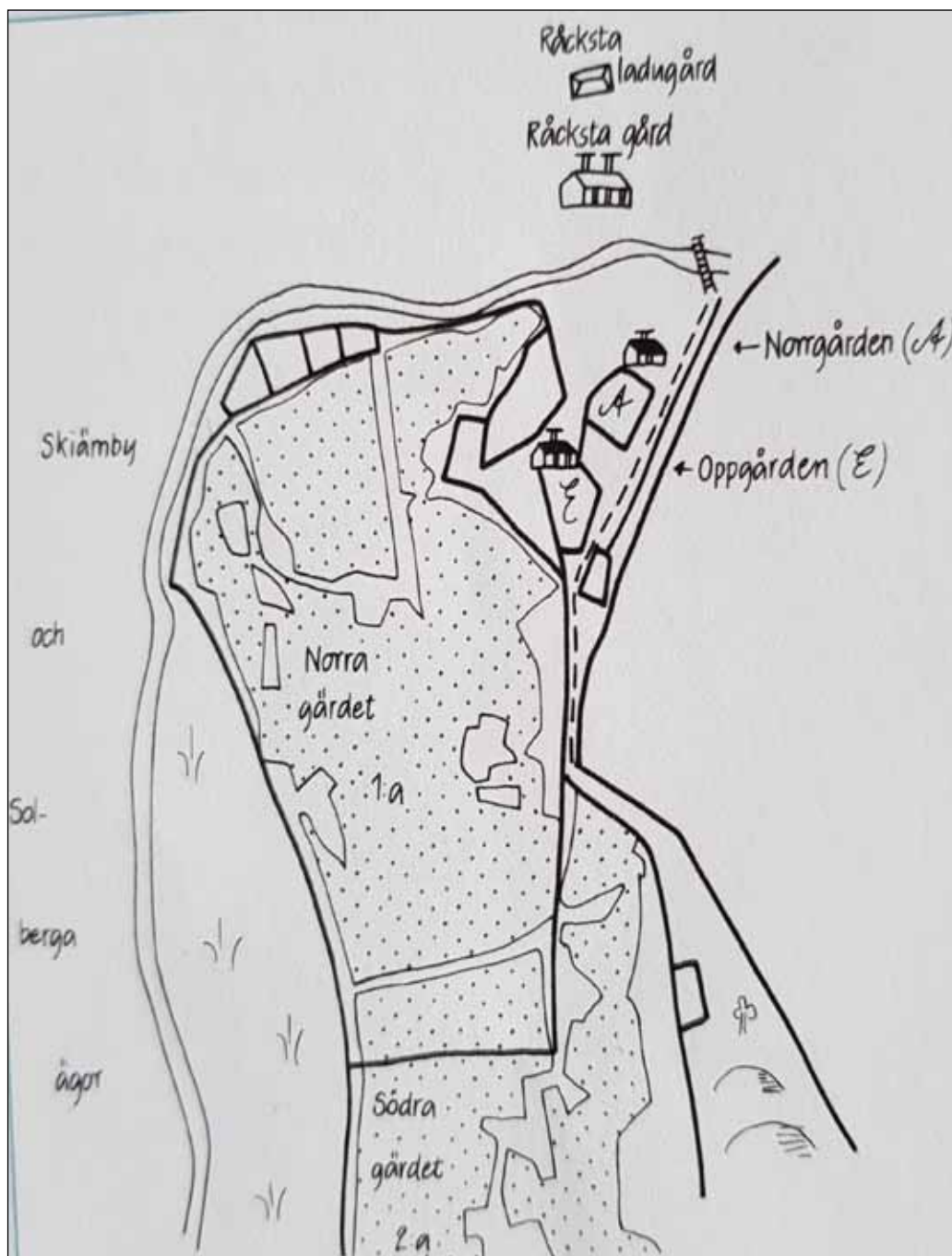
Geometrisk karta från 1756, beskuren. Lantmäteriet.

bestämts med den nya bonden/ägaren. Eric Persson flyttar till Erikslund medan övriga bor kvar i husen, ingen av dem var ju självägande bonde med egen mark utan stannade kvar i de hus de redan bodde i. Norrgården, som beteckning för del av byn Broby, flyttades nu ut till det som kallades "Norra Gärdet". Detta område var, får vi förmoda, avdelat för gården sedan Storskiftet någon gång under andra halvan av 1700-talet, men

det var först med Laga Skifte som huvudgården "tvingades ut" till sin mark.

På hemmanet **Oppgården (Broby 1)** finner vi bonden Anders Lindquist med familj och i ett annat hus brännmästare Eric Ersson med sin familj. För dem innebar Laga Skifte vid Broby 1831 inte så mycket utan de bor kvar. Anders Lindquist flyttar dock till Forssa bara något år senare.

På det nya avstyckade **Norra Gär-**

På kartan är Norra Gärdet utmärkt. Kulturhistoriskt underlag Brobyholm, Jörpeland, 2005.

det, dit hemmanet Broby 2 skall flytta, verkar inte något byggas de första åren efter skiftet. Arrendatorn av Åkers Krutbruk och Räcksta Gård, Pehr Fredrik Rönquist, köper någon gång efter Laga Skifte, kanske i samband med skiftet 1831, hemmanet Broby 2 (Norra Gärdet) av kronan och det blir då ett skattehemman. Här låter Fredrik Rönquist uppföra ett större boningshus. Det är troligen detta hus som inspektorn vid

krutbruket, Carl August Petersson, flyttar in. Ytterligare några boningshus och ekonomibyggnader uppförs runt denna tid. Långt senare kommer platsen att få namnet Brobyholm. Husen på Norrgården finns fortfarande kvar och anges på Rönquist egen karta som "Broby boställe".

Redan under 1800-talets första årtionden kom efterhand allt fler hus i Broby att bebos av yrkesmän knutna

En sida ur Rönquists kartbok. Kartboken finns på Bruksarkivet.

till krutbruket eller till Räcksta gård. En följd av detta är att Pehr Fredrik Rönquist på Krutbruket från omkring 1840 arrenderar kronohemmanet Broby 1 (Oppgården) och det förutvarande Broby 2 (Norrgården, som nu anges som Broby boställe). I husförhörslängden 1851–1855, dvs tjugo år efter Laga Skifte, anges gamla Broby by som "till Krutbruket". Här finner vi krutmästare, skogvaktare, smed, snickare, mjölnare, skraddare, sågare, fåraherde, pigor och drängar.

Husförhörslängden för 1846–1851 är första gången ett hus kallat Hagalund finns angivet i detta område. Den förste att bo på Hagalund är skraddaren David Lindquist som kommer hit 1847 med hustrun Johanna Andersdotter och barn. I senare böcker anges "Broby med Hagalunds Backstuga". ■

I nästa nummer: Framväxten av Brobyholm, dansken Thomsen, patron Norrbom, tiden som pensionat och en holländsk baron.

Den 13 augusti för 35 år sedan invigdes vårt Bruks- och hembygdsmuseum. Om arbetet att skapa ett museum och om invigningen kan du läsa i boken *Från Magasin till Museum*. Den 13 augusti i år firade vi, tack vare en observant museivärd, detta. Då bjöds det på fika och ett bildspel från arbetet med museet rullade. En annan av våra medlemmar mindes då att hon i sina gömmor hade en avskrift av det tal som Elis Jansson höll invigningsdagen. Det är ett tal på vers som berättar om Åkers historia och som slutar med museets invigning. Elis Jansson, som var aktiv kommunpolitiker i många år, var också mycket intresserad av bygdens historia vilket du kommer att märka när du läser hans invigningstal.

Pehr Bengtsson

En kavalkad om Åker vid invigningen av hembygdsmuseet år 1988

*De byggde ett bo vid skogsfurans stam
i skeppmoranejden, där havet gick fram,
de stenåldersmän med flinta i hand,
som kom hit med farkost från främmande strand.*

*Vid Järsta och Räcksta, Lida och Berga,
Riby och Spånga, Skämby och Ärja,
Broby och Täby, Forssa och Lundby,
i Ökna och Biholm, ej långt ifrån Sundby,*

*där anlades gårdar, där blev det en by.
Vid Tuna och Ärja man byggde förty
två kyrkor av stenar med möda och knog,
och bänkvirket tog man från böndernas skog.*

*Kyrkorna byggdes på elv'hundratalet,
-det Ansgar förr sått blev skördat och malet
av präster och andra med nyaste bud,
då Oden och Tor fick ge vika för Gud.*

*En såg byggde Vasa sen han blivit kung,
Ja, just här i Åker, då Erik var ung.
Femtonhundrafemti skrevs vid den tiden
och trenne år till, ja då började striden*

*vid Sågkär i Köping, uti kronoskogen,
som komplettering till jobben med plogen,
med slagan och skäran i korn och i hö,
som komplettering till fisket i sjö.*

*Lohe och Wattrang och Kierman var grabbar,
som gjorde kanoner – nå'n också tabbar.
Sedan kom Wahrendorffs trenne patroner,
Joachim Daniel med fina fasoner,*

*Anders, som mera i Taxinge fanns,
samt Martin, den siste, en kille med glans.
Han byggde kyrktorn, han byggde spira,
broar och skola, det kan man fara.*

Stockenströms Axel, "Mileddi" och Posse
har funnits på Bruket; båd' flicka och gosse
fick hälsa så artigt, fick niga och buga
liksom smedens Anders och brukssmedens fruga.

Generalskan Nyblaeus och dess disponent
fick flytta från Bruket, sedan det hänt,
att skulden blev större än det man fick in.
Vem tjänade på kuppen, fick plånboken stinn?

Omsider kom Rutger von Seth till vårt bruk,
så kraftfull och skicklig, så vänlig och mjuk.
Han visste precis hur allt skulle vara;
båd' valsar och folk och biffkor han klara'.

I Täbylund finnes en stuga så liten,
Den äldsta i bygden, av människor sliten,
en fäbod från femtonhundrasjuttioalet,
som sådan den byggdes, väl inte så galet?

Ja, sen har det uppförts båd' stenhus och villor,
till dem går det bilar, för var det trillor,
som gick här på vägar i lera och damm,
på knaggliga stigar de rullade fram.

År nittifem i det sekel som gick
kom ortens järnväg, en bana man fick,
att frakta båd' valsar och plogar och spisar,
den skjutsade kossor, kom hitåt med grisar.

Vid Räcksta gjorts krutet, vid Berga gjorts papper
och tegel tillverkats i flera etapper,
timret vid Forssa har sågats och kapats,
- av plank och av tegel samhällen skapats.

Korna har mjölkats och jorden har brukats,
kanoner blitt' valsar. Järnet har stukats
i smedja och verkstad, i gjuteriet
av sotiga karlar i släp och i slit.

Kvinnor fick tvätta och kvinnor fick laga,
alltid så fick de ju tunglassen draga
i hem och i fähus tills kvällen var sen,
med molande armar och svullnande ben.

Sekler har gått och tider har runnit,
människor fötts, kämpat och funnit
glädje och sorg i bygd och på ort,
ingen vet nu vad dessa har gjort.

Männen har kämpat för barn och för maka
ock hustrun gjort sitt, fått mycket försaka,
dess kamp varit hård, vi skall dem minnas
om ock inte namnen på alla kan finnas.

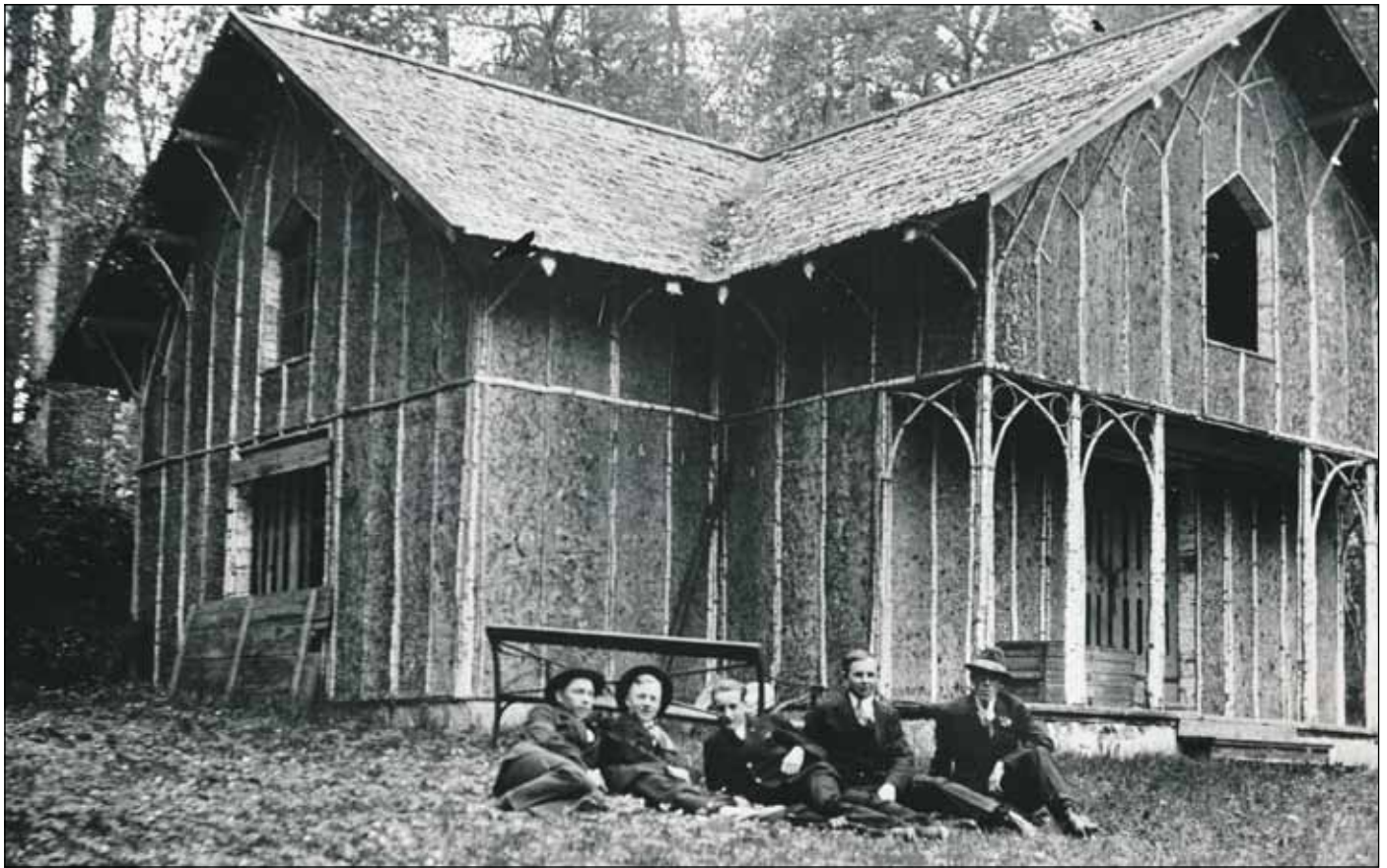
Arbetarfolket, kvinnor och män
vilar från jobbet, gått bort en och en.
Vi som är kvar, i dag vi dem hylla,
de som är lagda i kyrkogårds mylla.

Orter finns många men ingen som denna,
- Åker är toppen, spetsen på penna.
Här vill vi åldras, tryggheten finna,
vi som här vistas, man liksom kvinna.

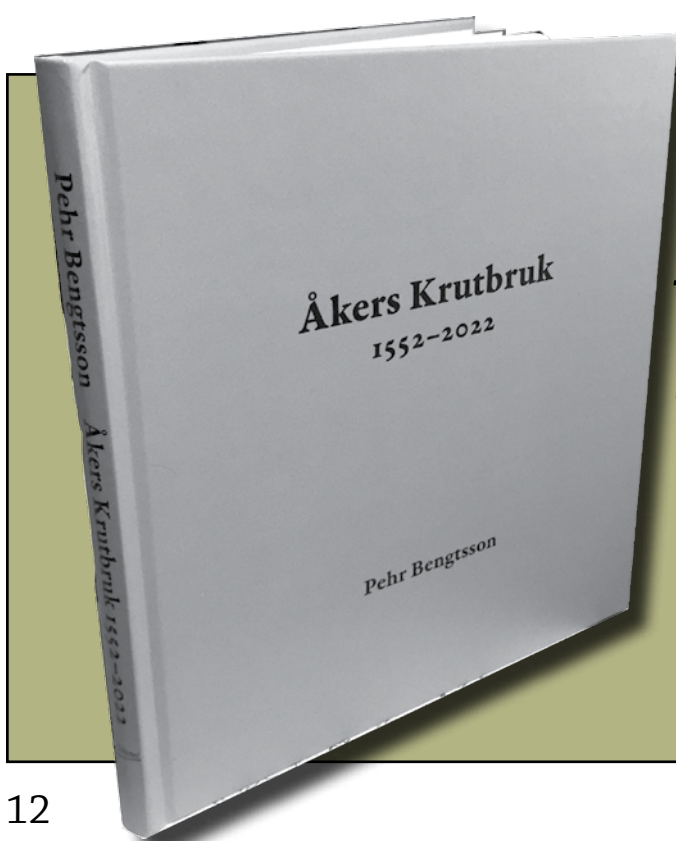
När hembygds museet i dag öppnar porten
så finner vi grejor från Bruket och orten,
att vårda och vörda, att minnas från förr.
Vi öppnar med glädje den byggnadens dörr!

Elis Jansson

Ögonblick i Åker

Bjärneborg. Ivar Eriksson, Edvin Södersten, Nils Svensson, Börje Nilsson och en okänd man vilar en dag i slutet av 1920-talet. Fotograf var Ivar Eriksson med självutlösare. Byggnaden som kallades Bjärneborg låg enligt uppgift i backen till höger om nuvarande dansbana. Huset uppfördes 1870 och revs 1942. Ytterväggarna var klädda med granbark, stolpar med mera av obarkad björk. Huset användes av trädgårdsmästaren för att torka lök och andra grönsaker.

Missa inte!
Pehr Bengtssons bok
Åkers Krutbruk 1552-2022

**Finns att köpa på Museet,
 Bruksarkivet och Blomsterbruket
 (Blomaffären i Krutbruket)
 till det facila priset**

150 kr

Tre av författarna till den nya boken om Åkers Bergslag nedanför herrgården och arkivet:
Eva Sundström, Henrik Elmberg och Johan Knutsson. Foto: Per Hellgren

En ny bok är på gång med arbetsnamnet:

ÅKERS BERGSLAG – KANONER OCH KRUT

Vattnet, skogen, malmen och människorna

av Johan Knutsson, Eva Sundström, Henrik Elmberg och Pehr Bengtsson
med fotografier av Peter Segemark.

Författarna berättar här om sitt bokprojekt.

Inuti arkivet – forskarens skattkammare.

Foto: Peter Segemark

Södermanland brukar presenteras som ett herrgårdslandskap, bebott och bebyggt av adliga storgodsägare med underlydande torpare och statare, med bördiga jordar, pastorala beteshagar och ståtliga herrgårdsbyggnader. Selma Lagerlöf beskrev landskapet som Sveriges lustgård.

Få tänker på att landskapet också till så stor del är skogbevuxet och att det under markytan döljer sig en naturresurs som från 1600-talet och framåt bidrog till Sveriges utveckling som stormakt och exportör av kanoner och andra produkter av järn och gjutet gods. Det är den bilden av Södermanland som vi vill skildra i boken om Åkers bergslag, ett område som rymmer hela spektrat av natur och kultur från Mälardalens jordbruksområde till det skogbevuxna Mälarmården med sjöar och vattendrag där man snarast tycker sig vara förflyttad till en plats i den västmanländska eller värmländska bergslagen – fast det bara är en timmas färdväg från Stockholm.

I boken tar vi ett helhetsperspektiv på området och klargör hur de olika

delarna hänger ihop och är beroende av varandra. Med hjälp av äldre kartor, arkivhandlingar, hembygdsföreningens stora samling av foton och minnesuppgifter återskapar vi en bild av det som en gång varit. Vi utgår från de bevarade spåren av mänsklig verksamhet ute i terrängen och ser lämningar av dammvallar, gruvöppningar och byggnader som källor lika viktiga som de skrivna pappersdokumenten i Åkers Styckebruks arkiv. Lämningarna i landskapet påminner om de förutsättningar som låg till grund för brukens verksamhet: vattenflödena som gav energin, skogen som gav bränslet, jordbruket som försåg de anställda med mat.

Men framför allt handlar det om de anställda själva med deras kompetens inom olika områden. I boken står människorna i centrum för berättandet. Människorna på gamla foton går ofta att identifiera. Husförhörslängder ger oss namnen på människor i torp och gårdar. Och i de centrala delarna av Åkers styckebruk är spåren av 1900-talets folkhemsbygge tydliga i både bevarade byggnader och genom en mycket rik fotodokumentation.

Den gamla masugnen, hjärtat i det gamla bruket, rymmer efter en om- och tillbyggnad ett av vårt lands främsta arkiv för bergshistorisk forskning. Det är en guldgruva för våra kunskaper om en verksamhet som haft betydelse nationellt och internationellt och samtidigt berört de flesta människorna inom området från 1600-talet och framöver.

Foto: Peter Segemark

Med boken vill vi synliggöra historien men också rikta ljuset mot samhällssituationen som den ser ut idag – med vår egen tids kulturmöten, migration och infrastruktur som en förutsättning för samhällets utveckling. Mot bakgrund av vår egen tids problem med energiförsörjningen är det intressant att studera hur man förr tvingats säsongsanpassa sitt arbete för att få energin att räcka och transporterna att fungera.

Vår vision är att med boken ge människor som bor i området fördjupade kunskaper om sin närmiljö, öka områdets attraktionskraft för besöksnäringen, att få människor att känna stolthet i att bo, vistas och driva företag i Åkers styckebruk med dess omgivande berg-

slag. Vi vill med denna bok inspirera till att lyfta, och ibland sänka, blicken mot spår i marken och dessa lämningars sammanhang med historien i stort.

Under hela projektet har en av bokens författare Henrik Elmberg, med sitt kontaktnät och sina rötter i området, varit en ovärderlig dörröppnare och brobyggare. Pehr Bengtsson har varit vår ständiga vägvisare i vårt arkivarbete och har själv bidragit med kapitlet om Krutbruket.

Boken ges ut av Sörmlands museums förlag. Många har bidragit till finansieringen, däribland länsstyrelsen Sörmland, Jernkontoret och flera av ortens företagare. Vi hoppas kunna ha ett boksläpp i Åkers styckebruk i början av år 2024. ■

Cykelreparatören berättar

Anekdoter av Lars Axelsson

Lars Axelsson (1920-2013)

Lars Axelssons pappa var en av skogvaktarna vid Styckebruket. Familjen bodde i Rappstugan, det första av husen på Raden vid Styckebruket. Här föddes Lars 1920 och han kom att bli Åker trogen hela sitt liv. Redan i slutet av 1930-talet övertog han cykelverkstaden som låg längs Forsavägen. Lars blev med tiden känd som cykelreparatör, uppfinnare och hembygdsvän. Tillsammans med Bertil Andersson, Börje Eriksson och Harry Lindblad var Lars med att starta upp Torsdagstramparna. Lars avled i februari 2013. Här nedan och i kommande nummer av Bruksanvisningen återfinns några av Lars många anekdoter.

Pehr Bengtsson

Arvid Nilsson åker till Julotta

I slutet av 20-talet, innan den stora depressionen kom, hade det blivit allt vanligare med bilar som "Ford", särskilt bland Krutbrukets folk som hade statens trygga stöd i ryggen och den snillrike, kunnige och uppoffrande "Reparatör Pelle" som på fabriken verkstad kunde laga och reparera det mest omöjliga.

Arvid Nilsson var en renlevnadsman men kanske mest känd som en idog och envis livförsäkringsagent för Trygg på sin fritid.

Arvid hade också bil och skulle ett år åka till Julottan, vägen var smal och väglaget inte det bästa så att vid omkörning av några gående så bar det sig inte bättre än att bilen i låg fart skar ned i diket. Den där händelsen tog Arvid så hårt att han fällde den ofta citerade repliken "Fy sjuttsingen va förargligt, köra i diket på Julotta, folk kan ju tro att man var full".

Lars Axelsson